

Vaše práva sociálneho zabezpečenia

v Portugalsku

Informácie nachádzajúce sa v tejto príručke boli pripravené a aktualizované v úzkej spolupráci s národnými korešpondentmi vzájomného informačného systému o sociálnej ochrane (Mutual Information System on Social Protection, MISSOC).

Ďalšie informácie o sieti systému MISSOC sú k dispozícii na adrese:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sk&catId=815>

Táto príručka obsahuje všeobecný opis ustanovení v oblasti sociálneho zabezpečenia platných v konkrétnej krajine. Podrobnejšie informácie môžete získať v ďalších publikáciách siete MISSOC, ktoré sú k dispozícii na uvedenom prepojení. Tiež sa môžete obrátiť na príslušné orgány a inštitúcie uvedené v prílohe k tejto príručke.

Ani Európska komisia, ani žiadna osoba konajúca v jej mene nenesie zodpovednosť za použitie informácií, ktoré obsahuje táto publikácia.

Obsah

Kapitola I: Všeobecné informácie, organizácia a financovanie.....	4
Úvod	4
Organizácia sociálnej ochrany.....	5
Financovanie	5
Kapitola II: Zdravotná starostlivosť.....	6
Kedy máte nárok na zdravotnú starostlivosť?	6
Aké dávky sa poskytujú?	6
Ako získať zdravotnú starostlivosť?	6
Kapitola III: Peňažné nemocenské dávky.....	8
Kedy máte nárok na nemocenské dávky?.....	8
Aké dávky sa poskytujú?	8
Ako získať peňažné dávky nemocenského poistenia?	9
Kapitola IV: Dávky v materstve a dávky v otcovstve	10
Kedy máte nárok na dávky v materstve alebo dávky v otcovstve?	10
Aké dávky sa poskytujú?	10
Ako získať dávky v materstve a dávky v otcovstve?	12
Kapitola V: Dávky v invalidite.....	13
Kedy máte nárok na dávky v invalidite?.....	13
Aké dávky sa poskytujú?	13
Ako získať dávky v invalidite?.....	14
Kapitola VI: Starobné dôchodky a dávky v starobe	15
Kedy máte nárok na dávky v starobe?	15
Aké dávky sa poskytujú?	15
Ako získať dávky v starobe?	16
Kapitola VII: Pozostalostné dávky	18
Kedy máte nárok na pozostalostné dávky?.....	18
Aké dávky sa poskytujú?	18
Ako získať pozostalostné dávky?	19
Kapitola VIII: Dávky v súvislosti s pracovnými úrazmi a chorobami z povolania.....	21
Kedy máte nárok na dávky v súvislosti v pracovnými úrazmi a chorobami z povolania?	21
Aké dávky sa poskytujú?	21
Ako získať dávky v súvislosti s pracovnými úrazmi a chorobami z povolania?	22
Kapitola IX: Rodinné dávky	23
Kedy máte nárok na rodinné dávky?	23
Aké dávky sa poskytujú?	23
Ako získať rodinné dávky?	24
Kapitola X: Nezamestnanosť	26
Kedy máte nárok na dávky v nezamestnanosti?.....	26
Aké dávky sa poskytujú?	26
Ako získať dávky v nezamestnanosti?	28
Kapitola XI: Minimálne zdroje	29
Kedy máte nárok na dávky v súvislosti s minimálnymi zdrojmi?.....	29
Aké dávky sa poskytujú?	30
Ako získať dávky v súvislosti s minimálnymi zdrojmi?.....	31
Kapitola XII: Dlhodobá starostlivosť	32
Kedy máte nárok na dlhodobú starostlivosť?	32
Aké dávky sa poskytujú?	32
Ako získať dlhodobú starostlivosť?	33
Príloha : Užitočné adresy a webové stránky	35

Kapitola I: Všeobecné informácie, organizácia a financovanie

Úvod

Portugalský systém sociálneho zabezpečenia založený na zásade univerzálnosti umožňuje všetkým občanom prístup k sociálnej ochrane, ktorú poskytuje. Zahŕňa tri systémy: systém sociálnej ochrany občana, systém sociálneho poistenia a doplnkový systém.

Systém sociálnej ochrany občana

Systém sociálnej ochrany občana sa zameriava na ochranu základných práv občanov, zaručenie rovnakých príležitostí a na podporu prosperity a sociálnej súdržnosti. Predmetný systém pozostáva z týchto podsystémov:

- podsystém sociálnej činnosti, ktorý má za cieľ predchádzať vzniku sociálno-hospodárskej chudoby, marginalizácii a sociálnemu vylúčeniu a bojovať proti týmto javom,
- podsystém solidarity, ktorého cieľom je ochrana osôb a rodín nachádzajúcich sa v núdzi,
- podsystém ochrany rodiny, ktorý sa čiastočne kompenzuje nárast rodinných nákladov, najmä v prípade zdravotného postihnutia a odkázanosti na pomoc inej osoby.

Systém poistenia

Tento systém je založený na povinných príspevkoch platených zamestnancami a zamestnávateľmi. Poskytuje určité peňažné dávky nahrádzajúce pozastavený alebo znížený príjem z dôvodu choroby, materstva, otcovstva a adopcie, invalidity, staroby, úmrtia, pracovných úrazov, chorôb z povolania a nezamestnanosti.

Skladá sa z týchto častí:

- všeobecný systém sociálneho zabezpečenia, ktorý je povinný pre zamestnancov a samostatne zárobkovo činné osoby,
- systém dobrovoľného sociálneho poistenia sa vzťahuje na osoby, ktoré spĺňajú požiadavky na prácu, no nevzťahuje sa na ne povinný systém.

Na zamestnancov verejnej správy, na ktorých sa nevzťahuje všeobecný systém sociálneho zabezpečenia, a na právnikov sa vzťahujú osobitné systémy so špecifickou organizáciou.

Doplnkový systém

Tvorí ho:

- verejne financovaný systém, ktorý je dobrovoľný a individuálny, poskytujúci doplnkové dávky k príspevkom, ktoré vypláca všeobecný systém sociálneho zabezpečenia,
- systémy kolektívnej iniciatívy sú voliteľné, pričom sú určené pre osobitné skupiny osôb (do tejto kategórie patria aj doplnkové profesijné systémy),
- systémy individuálnej iniciatívy sú voliteľné, a môžu existovať v podobe dôchodkových sporení, životného poistenia alebo iných typov poistenia.

Organizácia sociálnej ochrany

Portugalský systém sociálnej ochrany predstavuje nezávislú organizáciu z hľadiska právneho, administratívneho a finančného. Dohľad nad týmto systémom vykonáva Ministerstvo solidarity a sociálneho zabezpečenia (*Ministério da Solidariedade e da Segurança Social, MSSS*).

Systémy sociálneho zabezpečenia a ich dávky (príspevkové aj nepríspevkové), ako aj dávky poskytované v rámci podsystemu sociálnej činnosti spravuje Inštitút sociálneho zabezpečenia (*Instituto da Segurança Social*).

Do pôsobnosti tohto inštitútu patria tieto strediská:

- národné stredisko pre dôchodky (*Centro Nacional de Pensões*) na celoštátnej úrovni zodpovedá za správu dlhodobých dávok,
- národné stredisko pre ochranu pred profesijnými rizikami (*Centro Nacional de Protecção contra os Riscos Profissionais*) na celoštátnej úrovni zodpovedá za správu liečby a rehabilitácie, ktoré sú potrebné v dôsledku pracovných úrazov alebo chorôb z povolania,
- okresné strediská sociálneho zabezpečenia (*Centros Distritais de Segurança Social, CDSS*) zodpovedajú za poskytovanie a riadenie dávok sociálneho zabezpečenia.

Inštitút pre finančné riadenie sociálneho zabezpečenia zodpovedá za finančné riadenie všetkých zdrojov systému.

Poistenie pre prípad pracovného úrazu je povinné pre všetky obchodné spoločnosti a pre väčšinu samostatne zárobkovo činných osôb. Predmetné poistenie poskytujú komerčné poisťovne a dohľad nad touto oblasťou vykonáva ministerstvo financií (*Ministério das Finanças*).

Zdravotnú starostlivosť má na starosti národná zdravotná poisťovňa, ktorá patrí do pôsobnosti ministerstva zdravotníctva. Jej správa je decentralizovaná a vykonáva sa prostredníctvom regionálnych zdravotníckych orgánov v súlade s administratívnym členením portugalského územia.

Financovanie

Financovanie portugalského systému sociálneho zabezpečenia vychádza zo zásady diverzifikácie zdrojov s cieľom znížiť nemzdové náklady na prácu. Zachováva sa aj zásada selektívnej účelnosti pri určovaní zdrojov financovania a pri ich vyčleňovaní podľa charakteru a cieľov systémov sociálneho zabezpečenia.

Príspevky musia platiť zamestnávateľia aj zamestnanci. Zamestnávateľ odvádza celú výšku príspevku a zamestnancovi zrazí zo mzdy tú časť príspevku, ktorú je povinný platiť zamestnanec. Samostatne zárobkovo činné osoby platia príspevky za seba samé.

Zamestnávateľ je povinný platiť príspevky na postenie proti pracovným úrazom v plnej výške. Toto poistenie je povinné aj pre samostatne zárobkovo činné osoby.

Všeobecná zdravotná starostlivosť sa financuje zo štátneho rozpočtu. Systém sociálnej ochrany občana sa financuje zo štátneho rozpočtu a z daňových príjmov.

Kapitola II: Zdravotná starostlivosť

Kedy máte nárok na zdravotnú starostlivosť?

Na zdravotnú starostlivosť majú nárok štátni príslušníci Portugalska, iného členského štátu EÚ, EHP a Švajčiarska, štátni príslušníci tretej krajiny s pobytom v EÚ alebo osoby bez štátnej príslušnosti, resp. utečenci s bydliskom na území členského štátu, na ktorých sa vzťahujú právne predpisy v oblasti sociálneho zabezpečenia jedného alebo viacerých členských štátov, a tiež rodinní príslušníci a pozostalí týchto osôb, ak sú poistení v národnej zdravotnej poisťovni. Nevyžaduje sa požiadavka predchádzajúceho pobytu. Zdravotná starostlivosť sa poskytuje počas doby trvania ochorenia bez časového obmedzenia.

Aké dávky sa poskytujú?

Poistenci majú nárok na preventívnu a liečebnú starostlivosť. Patria sem vyšetrenia všeobecným lekárom, odborné vyšetrenia a návštevy lekára v domove pacienta, ošetrovanie chorých, doplnkové prvky umožňujúce diagnostiku, špecializované liečebné terapie, lieky, hospitalizácia, doplnkové terapeutické pomôcky ako okuliare, zubné a očné protézy.

Ako získať zdravotnú starostlivosť?

Prístup k zariadeniam zdravotnej starostlivosti je založený najmä na geografických kritériách.

Zdravotnú starostlivosť a lekársku pomoc spravidla poskytujú zdravotné strediská (*centros de saúde*) a pridružené zariadenia. Ak je potrebné vyšetrenie odborným lekárom v nemocnici, musí sa uskutočniť do 72 hodín.

V naliehavom prípade môže ísť pacient na najbližšiu pohotovosť (*Serviço de Atendimento Permanente, SAP*) alebo do nemocnice. Ak čakacia lehota na prijatie do nemocnice presahuje tri mesiace, pacient má nárok obrátiť sa na súkromnú zmluvnú kliniku, ktorá má povolenie ministerstva zdravotníctva.

Pre každé vyšetrenie (v zdravotné stredisku alebo nemocnici) a každé dodatočné diagnostického vyšetrenia je stanovený poplatok, ktorý musí pacient zaplatiť (spoluúčasť/štandardný poplatok). Zo zdravotného systému sa hradia všetky ostatné náklady. Od poplatkov sú oslobodené tieto skupiny: tehotné ženy a ženy po pôrode, deti mladšie ako 12 rokov, osoby v núdzi, ktorých príjem neprevyšuje 1,5-násobok indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*), nezamestnaní evidovaní na úrade práce, ktorých dávky v nezamestnanosti neprevyšujú 1,5-násobok IAS, a od nich závislé osoby.

Spoluúčasť neplatia ani pacienti hospitalizovaní v spoločných nemocničných izbách (ani osoby hospitalizované v samostatných izbách v prípade, ak to odporúčal lekár). Ak si samostatnú izbu vyberie sám príjemca, je povinný uhradiť v plnej výške všetky poplatky vrátane poplatkov za služby súkromných nemocníc a kliník.

Výška spoluúčasti sa líši podľa konkrétneho zdravotníckeho úkonu, napr. návšteva lekára u pacienta doma, bežná alebo naliehavá návšteva, pobyt v ústrednej alebo regionálnej nemocnici, návšteva zdravotného strediska. Výška poplatku môže závisieť aj od diagnostických a liečebných pomocných pomôcok.

V prípade zubnej starostlivosti si môže pacient slobodne vybrať zo súkromných lekárov pôsobiacich v danom odbore. Náhrada sa uskutočňuje na základe sadzieb stanovených vládou. Náklady za zubnú protetiku uhradza pacient, no v súlade s oficiálne schválenou sadzbou sa mu môže vrátiť až 75 % danej sumy.

Lieky predpísané zariadeniami poskytujúcimi zdravotnú starostlivosť možno kúpiť v ktorejkoľvek lekárni na lekársky predpis. V závislosti od typu ochorenia dotuje štát 15 až 95 % ceny liekov, ktoré sa nachádzajú na oficiálnom zozname vypracovanom zdravotnou poisťovňou. Zostávajúcu sumu hradí pacient. Na niektorých dôchodcov s nízkymi príjmami sa vzťahujú osobitné predpisy, pričom dotácia štátu sa zvyšuje o 5 a 15 %. Niektoré generické lieky pre dôchodcov hradí štát v plnej výške.

Pokiaľ ide o doplnkové terapeutické pomôcky a protézy (ako okuliare), zdravotné systémy sa podieľajú na nákladoch do výšky stanovenej hornej hranice, ktorá závisí od špecifikovaných percentuálnych podielov a podmienok. Kúpeľnú liečbu možno preplácať v súlade s oficiálnymi tabuľkami, no len v prípade, ak bola táto liečba schválená.

V prípade, ak pacient žije v odľahlej oblasti a spĺňa všetky náležité podmienky, možno mu preplatiť cestovné náklady.

Kapitola III: Peňažné nemocenské dávky

Kedy máte nárok na nemocenské dávky?

Poistenec, ktorý je práceneschopný z iného dôvodu ako pracovný úraz alebo choroba z povolania, môže mať nárok na nemocenskú dávku. Pre všetkých zamestnancov a samostatne zárobkovo činné osoby je predmetné poistenie povinné.

Podmienkou vzniku nároku na nemocenskú dávku je platený zamestnanecký pomer počas šiestich kalendárnych mesiacov. Nemusia to byť po sebe idúce mesiace, ale musia zahŕňať 12 dní platenej práce počas štyroch mesiacov bezprostredne predchádzajúcich práceneschopnosti. Zamestnávateľ nie je povinný vyplácať peňažné nemocenské dávky.

Aké dávky sa poskytujú?

Peňažné nemocenské dávky

Od začiatku práceneschopnosti začína plynúť trojdňová čakacia lehota. Nemocenské dávky sa zvyčajne začínajú vyplácať od štvrtého dňa. Dávky sa vyplácajú od prvého dňa v prípade nemocničnej liečby a ambulantného operačného zákroku, v prípade, ak sa choroba začala počas poberania rodičovskej dávky (*subsídio parental*), a v prípade práceneschopnosti v dôsledku tuberkulózy.

Výška nemocenskej dávky je odlišná v závislosti od trvania a charakteru choroby. Predstavuje 55 % jeho priemernej dennej mzdy (za šesť mesiacov predchádzajúcich mesiacu, kedy nastala pracovná neschopnosť) pri dočasnej pracovnej neschopnosti trvajúcej najviac 30 dní a 60 % v prípade dočasnej pracovnej neschopnosti trvajúcej 31 až 90 dní a 70 % pri pracovnej neschopnosti trvajúcej viac ako 90 dní a najviac 365 dní.

Ak pracovná neschopnosť trvá dlhšie ako jeden rok, t. j. 365 dní bez prerušenia, percentuálna výmera dávky je 75 %. V prípade tuberkulózy je výška dávky 80 % alebo 100 % mzdy v závislosti od zloženia domácnosti (výška dávky je nižšia, ak sú od príjemcu závislé najviac dve osoby, a vyššia, ak sú od príjemcu závislé viac ako dve osoby).

Sadzby vo výške 55 % a 60 % sa zvyšujú o 5 % v prípade, ak referenčný zárobok nepresahuje 500 EUR; ak sú od príjemcu závislé tri alebo viac osôb mladších ako 16 rokov, prípadne mladších ako 24 rokov, ak tieto poberajú prídavky na deti; alebo ak sú od príjemcu závislé osoby poberajúce okrem prídavkov na deti ešte príspevok na zdravotne postihnuté dieťa.

Suma nemocenských peňažných dávok nesmie byť nižšia ako 30 % hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*). Ak sú referenčné zárobky danej osoby nižšie ako hodnota indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory, výška nemocenských peňažných dávok sa rovná výške referenčných zárobkov.

Výška dávky nesmie prekročiť referenčný zárobok.

Dávka sa vypláca najviac v trvaní troch rokov, t. j. 1 095 dní, po ktorých môže byť poistenec krytý systémom invalidného poistenia. V prípade tuberkulózy sa dávka bude poskytovať počas celého trvania pracovnej neschopnosti.

Nemocenská dávka pre samostatne zárobkovo činné osoby sa vypláca najviac 365 dní (pokiaľ nesúvisí s tuberkulózou), nevypláca sa prvých 30 dní práceneschopnosti, okrem hospitalizácie a tuberkulózy.

Príspevok na opatrovanie detí

Dávka na starostlivosť o dieťa (*subsídio para assistência a filho*) sa priznáva otcovi alebo matke v prípade choroby alebo úrazu dieťaťa vo veku menej ako 12 rokov. Ak ide o dieťa so zdravotným postihnutím alebo o dieťa postihnuté chronickou chorobou, predmetná dávka sa priznáva bez ohľadu na vek dieťaťa. Dávka na starostlivosť o dieťa sa pri deťoch vo veku najviac 12 rokov vypláca najviac 30 dní za kalendárny rok. Ak má dieťa viac ako 12 rokov, dávka sa vypláca najviac 15 dní za jeden kalendárny rok.

Dávka na starostlivosť o chronicky choré dieťa alebo dieťa so zdravotným postihnutím

Dávka na starostlivosť o chronicky choré dieťa alebo dieťa so zdravotným postihnutím (*subsídio para assistência a filho com deficiência ou doença crónica*) sa priznáva otcovi alebo matke dieťaťa na obdobie najviac šiestich mesiacov. Obdobie vyplácania dávky je možné predĺžiť až na štyri roky.

Dávky na starostlivosť o dieťa a dávky na starostlivosť o chronicky choré dieťa alebo dieťa so zdravotným postihnutím sa poskytujú vo forme denného príspevku vo výške 65 % priemernej dennej mzdy. Maximálna výška dávok je pevne stanovená ako dvojnásobok indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory.

Ako získať peňažné dávky nemocenského poistenia?

Ak je poistenec dočasne práceneschopný z dôvodu choroby alebo úrazu, príslušné miestne zdravotné stredisko mu vystaví potvrdenie o práceneschopnosti. Prijemca je povinný predložiť toto potvrdenie o dočasnej práceneschopnosti príslušnej inštitúcii sociálneho poistenia, a to do piatich dní od vydania daného potvrdenia. Inštitúcia sociálneho poistenia vypočíta výšku dávky a vykoná príslušné platby príjemcovi.

Kapitola IV: Dávky v materstve a dávky v otcovstve

Kedy máte nárok na dávky v materstve alebo dávky v otcovstve?

Ženy s bydliskom v Portugalsku majú nárok na zdravotnú starostlivosť (lekárska starostlivosť a laboratórne rozbor, nemocničná starostlivosť súvisiaca s materstvom) hradenú z prostriedkov národnej zdravotnej poisťovne. Nevyžaduje sa žiadna spoluúčasť.

Okrem toho sa môžu poskytovať niektoré peňažné dávky.

Dočasná pracovná neschopnosť z dôvodu rizikového tehotenstva, prerušenia tehotenstva, osobitných rizík počas tehotenstva, narodenia dieťaťa, starostlivosti o ťažko zdravotne postihnutých detí alebo detí s chronickým ochorením a narodenia vnúčať detí môže založiť nárok na tieto dávky. Peňažné dávky zo sociálneho poistenia sa poskytujú aktívne pracujúcemu obyvateľstvu (zamestnancom a samostatne zárobkovo činným osobám) a sú založené na priznaných príjmoch.

Na dávky má nárok aj príjemca dobrovoľného systému sociálneho poistenia v rozsahu stanovenom pre dané okolnosti a príjemca predčasného dôchodku v rámci systému, ktorý pokrýva aj dané okolnosti. Na dávky má nárok aj adoptívny rodič, poručník a osoba, ktorej bolo maloleté dieťa zverené na základe súdneho alebo správneho rozhodnutia, a tiež ich manželskí partneri a osoby, ktoré so spomínanými osobami alebo s jedným z rodičov dieťaťa žijú vo vzťahu de facto, pokiaľ je dané dieťa súčasťou domácnosti.

Osoby v hmotnej núdzi majú takisto nárok na sociálne dávky v prípade klinických rizík počas tehotenstva, v prípade prerušenia tehotenstva, narodenia detí, adopcie a tiež v prípade osobitných rizík za predpokladu, že spĺňajú podmienky týkajúce sa miesta bydliska, výšky príjmu a hnutelného majetku.

Aké dávky sa poskytujú?

Počiatkové rodičovské dávky

Počiatková rodičovská dávka (*subsídio parental inicial*) sa vzťahuje na prvých 120 alebo 150 dní rodičovskej dovolenky bez prerušenia (podľa rozhodnutia rodiča). Po pôrode možno rodičovskú dovolenku rozdeliť medzi oboch rodičov s výnimkou časti rodičovskej dovolenky určenej výhradne pre matku. V prípade, že si rodičovskú dovolenku uplatnia obaja rodičia, možno jej dĺžku predĺžiť o 30 dní za predpokladu, že obaja rodičia si vyberú rodičovskú dovolenku v trvaní 30 dní bez prerušenia (alebo dve obdobia v trvaní 15 dní bez prerušenia) po uplynutí povinnej rodičovskej dovolenky, ktorá je určená výhradne pre matku. Vyplácanie dávok sa predĺži o 30 dní na dieťa v prípade súčasne narodenia viacerých detí.

Počiatková rodičovská dávka určená výhradne pre matku

Počiatková rodičovská dávka určená výhradne pre matku (*subsídio parental inicial exclusivo da mãe*) pozostáva najviac z 30 dní dobrovoľnej materskej dovolenky pred narodením dieťaťa a zo šiestich týždňov povinnej materskej dovolenky po pôrode. Uvedené obdobia sú súčasťou počiatkovej rodičovskej dovolenky.

Počiatočná rodičovská dávka v prípade, že jeden z rodičov si nemôže uplatniť rodičovskú dovolenku

Počiatočná rodičovská dávka v prípade, že jeden z rodičov si nemôže uplatniť rodičovskú dovolenku (*subsídio parental inicial de um progenitor em caso de impossibilidade do outro*), sa priznáva v prípade úmrtia alebo telesnej či duševnej nespôsobilosti jedného z rodičov v rozsahu, ktorý zodpovedá neuplatnenému obdobiu počiatočnej rodičovskej dávky.

V prípade úmrtia alebo nespôsobilosti matky sa otcovi priznáva počiatočná rodičovská dávka v rozsahu najmenej 30 dní. Rovnaké pravidlá platia aj v prípade, ak matka, ktorá nie je zárobkovo činná, umrie alebo sa stane nespôsobilou v priebehu 120 dní po pôrode.

Počiatočná rodičovská dávka určená výhradne pre otca

Počiatočná rodičovská dávka určená výhradne pre otca (*subsídio parental inicial exclusivo do pai*) je povinná dovolenka v trvaní 10 dní. Z uvedených 10 dní si musí otec vybrať päť dní tejto dovolenky bez prerušenia bezprostredne po pôrode a ďalších päť dní v priebehu nasledujúcich 30 dní. Po uplynutí tejto lehoty si môže otec počas počiatočnej rodičovskej dovolenky matky dobrovoľne vybrať ďalších 10 dní dovolenky (nie je potrebné vybrať si ich bez prerušenia).

Predĺžené rodičovské dávky

Zámerom predĺžených rodičovských dávok (*subsídio parental alargado*) je umožniť vykonávať starostlivosť o deti. Poskytuje sa matke, otcovi alebo striedavo obom rodičom počas troch mesiacov, ktoré bezprostredne nasledujú po uplynutí počiatočnej rodičovskej dávky alebo predĺzenej rodičovskej dávky daného rodiča.

Dávky pri adopcii

Dávka pri adopcii (*subsídio por adopção*) zodpovedá po nevyhnutných úpravách počiatočnej rodičovskej dávke a predĺzenej rodičovskej dávke. V prípade úmrtia alebo telesnej či duševnej nespôsobilosti adoptívneho rodiča sa predmetná dávka priznáva (poistenému) manželskému partnerovi až do ukončenia rodičovskej dovolenky, na ktorú by mal tento rodič nárok, pričom sa priznáva minimálne 14 dní (za každé adoptívne maloleté dieťa sa dané obdobie predlžuje o 30 dní).

Dávka v prípade klinických rizík počas tehotenstva

Dávka v prípade klinických rizík počas tehotenstva (*subsídio por risco clínico durante a gravidez*) sa poskytuje na obdobie, ktoré sa považuje za primerané z hľadiska zabránenia výskytu týchto rizík.

Dávka pri prerušení tehotenstva

Dávka pri prerušení tehotenstva (*subsídio por interrupção da gravidez*) sa poskytuje na obdobie 14 až 30 dní.

Dávka v prípade osobitných rizík počas tehotenstva

Dávka v prípade osobitných rizík počas tehotenstva (*subsídio por riscos específicos*) sa priznáva, ak žena pracuje v prostredí, kde je viac vystavená podmienkam, ktoré môžu

nepriaznivo vplývať na jej zdravie alebo bezpečnosť. Predmetná dávka sa priznáva aj v prípade, ak daná žena pracuje v nočných zmenách.

Dávka pri starostlivosti o vnúčatá

Dávka pri starostlivosti o vnúčatá (*subsídio para assistência a netos*) sa poskytuje starým rodičom počas najviac 30 dní bez prerušenia po narodení dieťaťa žijúceho so starými rodičmi v spoločnej domácnosti v prípade, ak je vek otca alebo matky dieťaťa menej ako 16 rokov. Starým rodičom môže vzniknúť nárok na túto dávku aj v prípade, ak je jeden z rodičov chorý. Nárok zaniká po uplynutí rodičovskej dovolenky, na ktorú by mal daný rodič nárok.

Výpočet dávok

Počiatočná rodičovská dávka zodpovedajúca rodičovskej dovolenke v trvaní 120 dní, počiatočná rodičovská dávka určená výhradne pre otcov, dávka pri adopcii, dávka v prípade klinických rizík počas tehotenstva a dávka pri prerušení tehotenstva sa vyplácajú vo forme denného príspevku, ktorého výška sa rovná 100 % referenčnej mzdy príjemcu (vrátane dodatočných vianočných a prázdninových príspevkov).

V prípade, ak sa rodič rozhodne pre rodičovskú dovolenku v trvaní 150 dní, sa výška počiatočnej rodičovskej dávky rovná 80 % referenčnej mzdy. V prípade voľby zdieľanej dovolenky v trvaní 150 alebo 180 dní zodpovedá výška príspevku 100 %, resp. 83 % referenčnej mzdy.

Predĺžená rodičovská dávka a predĺžená dávka pri adopcii sa poskytujú vo forme denného príspevku vo výške 25 % referenčnej mzdy.

Dávka v prípade osobitných rizík počas tehotenstva sa poskytuje vo forme denného príspevku vo výške 65 % referenčnej mzdy.

Dávka pri starostlivosti o vnúčatá sa poskytuje vo forme denného príspevku vo výške 100 % referenčnej mzdy príjemcu pri starostlivosti bezprostredne po narodení dieťaťa a vo výške 65 % pri starostlivosti o vnúča, ktoré je zdravotne postihnuté alebo chronicky choré.

Pre uvedené príspevky je stanovená minimálna výška, ktorá zodpovedá 80 % jednej tridsatiny hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory. Minimálna výška predĺženej rodičovskej dávky a predĺženej dávky pri adopcii zodpovedá 40 % jednej tridsatiny hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory.

Ako získať dávky v materstve a dávky v otcovstve?

Nárok na uvedené dávky má príjemca v prípade, ak bol poistený najmenej počas šiestich mesiacov s priznaním príslušných zárobkov (pri výpočte sa berú do úvahy letné a vianočné príspevky). Oprávnená osoba môže požiadať o dávky na inštitúcii sociálneho zabezpečenia do šiestich mesiacov od prvého dňa absencie v práci, odkedy nepoberá mzdu, prostredníctvom formulárov, ktoré sú na to určené.

Pri podávaní žiadosti musí oprávnená osoba predložiť dôkaz o situácii a skutočnostiach zakladajúcich nárok na dávky. Okrem toho musí predložiť vyhlásenia zdravotného systému (zdravotnej poisťovne) a/alebo výpisy z občianskeho registra.

Kapitola V: Dávky v invalidite

Kedy máte nárok na dávky v invalidite?

V rámci všeobecného systému sociálneho zabezpečenia môžu mať na invalidný dôchodok nárok zamestnanci alebo samostatne zárobkovo činné osoby, ktoré sa považujú za trvale práceneschopné. Niektoré skupiny sa môžu poistiť dobrovoľne. Ak sa po uplynutí maximálneho obdobia na priznanie nemocenskej dávky (1 095 dní) potvrdí trvalá pracovná neschopnosť preukáže, oprávnená osoba môže prejsť do systému invalidného poistenia.

Pracovník je čiastočne práceneschopný, ak z dôvodu trvalej práceneschopnosti nie je schopný zarábať viac ako jednu tretinu zárobku zodpovedajúceho bežnému výkonu daného povolania.

Pracovník je úplne práceneschopný, ak natrvalo a v plnej miere nie je schopný vykonávať žiadnu zárobkovú činnosť. Na žiadosť oprávneného orgánu alebo dotknutej osoby možno vykonať opätovné posúdenie invalidity.

Zamestnanec nemá nárok na invalidný dôchodok, ak je jeho invalidita spôsobená pracovným úrazom alebo chorobou z povolania alebo ak spĺňa podmienky priznania starobného dôchodku.

Aké dávky sa poskytujú?

Invalidný dôchodok

Na získanie invalidného dôchodku (*pensão de invalidez*) musí poistenec preukázať aspoň päť rokov poistenia (v prípade čiastočnej invalidity) a aspoň tri roky (v prípade úplnej invalidity) platenia príspevkov alebo zápočtov (ako sú materstvo, choroba alebo vojenská služba). V prípade invalidity z dôvodu určitého chronického ochorenia (napr. HIV, nádorové ochorenia, roztrúsená skleróza) sa uplatňuje čakacia lehota tri roky.

Zohľadňujú sa iba roky, v ktorých daná osoba odvádzala príspevky z priznaných zárobkov najmenej 120 dní. Invalidita osoby musí byť osvedčená v rámci systému posudzovania invalidity. Osoba si zachová nárok na dávky, pokiaľ stále trvajú dôvody, pre ktoré jej bola priznaná invalidita, najneskôr do času, kedy sa tento dôchodok premení na starobný dôchodok.

Výška invalidného dôchodku

Invalidný dôchodok sa určí podľa počtu rokov odvádzania príspevkov, priemernej mesačnej mzdy počas celého obdobia poistenia (maximálne 40 rokov) a faktora udržateľnosti (týkajúceho sa vývoja priemernej dĺžky života).

V prípade príjemcov, ktorí boli poistení najviac 20 rokov, sa výška dôchodku vypočíta tak, že sa základná suma zvýši o 2 % vymeriavacieho základu (priemerný mesačný zárobok za celé obdobie poistenia) za každý zohľadnený kalendárny rok. Výška dôchodku musí byť minimálne na úrovni 30 % referenčného zárobku, pričom zároveň nesmie byť nižšia ako zákonom stanovené minimum.

Na príjemcov, ktorí boli poistení viac ako 20 rokov, sa uplatňuje regresívna sadzba výpočtu výšky dôchodku v rozmedzí od 2,3 do 2 % v závislosti od zodpovedajúceho segmentu referenčnej mzdy. Zindexuje sa vzhľadom na hodnotu indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*) a pohybuje sa v rozmedzí od 1,1 do osemnásobku danej hodnoty.

Do konca súčasného prechodného obdobia (t. j. do roku 2017) bude príjemca dostávať najvýhodnejšiu výšku dôchodku zabezpečenú na základe uplatnenia pravidiel stanovených v roku 1993 (keď sa napríklad zohľadňovala priemerná mzda za desať najlepšie zaplatených rokov v priebehu posledných pätnástich rokov a výška dôchodku nesmela byť nižšia ako 30 % a ani vyššia ako 80 % predchádzajúcej priemernej mzdy) alebo nových pravidiel výpočtu zavedených v roku 2002 alebo uplatnením nových aj starých pravidiel výpočtu v zodpovedajúcom pomere.

V júli a decembri dostávajú poberatelia dôchodku okrem dôchodku dodatočné príspevky (letný a vianočný) vo výške ich dôchodku. To znamená, že v kalendárnom roku sa vypláca až štrnásť dôchodkov.

Ak je výška dôchodku nižšia ako zaručené minimálne sumy, zvýši sa o prídavok zodpovedajúci rozdielu medzi zaručenou sumou a dôchodkom zo všeobecného systému.

Okrem toho existuje prídavok na manželského partnera.

Poberateľom invalidných dôchodkov, ktorí trvalo potrebujú pomoc inej osoby, sa priznáva prídavok na dlhodobú starostlivosť (*complemento por dependência*).

Ako získať dávky v invalidite?

O invalidný dôchodok treba požiadať prostredníctvom zaslania príslušného formulára, ku ktorému pripojí požadované doklady (napríklad fotokópiu preukazu totožnosti a preukazu platiteľa žiadateľa) národnému dôchodkovému centru alebo pobočke sociálnej poisťovne v mieste bydliska.

Žiadosť o priznanie prídavku na dlhodobú starostlivosť treba adresovať pobočke sociálnej poisťovne v mieste bydliska žiadateľa prostredníctvom príslušného formulára spolu s dokladmi, ktoré sa predkladajú so žiadosťou o invalidný dôchodok. Okrem toho je potrebné uviesť aj podrobné informácie o osobe alebo organizácii poskytujúcej predmetnú starostlivosť.

Invalidný dôchodok sa vypláca od prvého dňa mesiaca, v ktorom bola predložená príslušná žiadosť, alebo odo dňa stanoveného komisiou na posudzovanie trvalej práceneschopnosti (*Comissão de verificação da incapacidade permanente*). Predmetný dôchodok sa vypláca až do dovŕšenia veku odchodu do starobného dôchodku.

Existuje možnosť súbehu invalidného dôchodku zo všeobecného systému s ostatnými invalidnými alebo starobnými dôchodkami poskytovanými z iných systémov sociálnej ochrany, najmä v spojitosti s pracovnými úrazmi a chorobami z povolania. Čiastočný invalidný dôchodok možno vyplácať aj osobám, ktoré sú zárobkovo činné, hoci v tomto prípade sa uplatňuje určitá horná hranica. Pri prekročení tejto hranice sa výška invalidného dôchodku úmerne zníži.

Kapitola VI: Starobné dôchodky a dávky v starobe

Kedy máte nárok na dávky v starobe?

Nárok na starobný dôchodok (*pensão de velhice*) má zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba, ktorá dosiahne dôchodkový vek a splní ďalšie podmienky. Rovnaké podmienky sa vzťahujú na dobrovoľných poistencov.

Na starobný dôchodok vzniká nárok kedykoľvek po dosiahnutí veku 65 rokov, ak osoba preukáže aspoň 15 rokov zaplatených alebo započítaných príspevkov. Daný kalendárny rok sa zohľadní v prípade, ak sa doloží, že v ňom daná osoba priznala zárobok aspoň za 120 dní.

Vo veku od 55 do 65 rokov možno odísť do predčasného dôchodku, ak daná osoba zavrášila kvalifikačnú lehotu a ak spĺňa podmienku 30 kalendárnych rokov odvádzania príspevkov na poistenie (tento systém sa pozastavuje po dobu trvania programu ekonomických a finančných opatrení).

Nezamestnané osoby môžu získať starobný dôchodok už vo veku 62 rokov, ak sú nezamestnané od svojich 57 rokov a ak zavrášili požadovanú kvalifikačnú lehotu (minimálne 15 rokov). Osoby, ktoré odvádzali príspevky na poistenie aspoň 22 kalendárnych rokov, a ktoré sa stali nezamestnanými vo veku najmenej 52 rokov, môžu požiadať o starobný dôchodok už vo veku 57 rokov.

Poistenci pôsobiaci v určitých stanovených povolaniach, v rámci ktorých sa vykonáva náročná práca a práca so škodlivými účinkami na zdravie, môžu spravidla odísť do dôchodku vo veku 55 rokov. Rovnaký vek odchodu do dôchodku (55 rokov) je stanovený aj v rámci osobitných opatrení na ochranu hospodárskych činností a obchodných spoločností.

Čiastočný dôchodok neexistuje.

Aké dávky sa poskytujú?

Starobný dôchodok

Výška starobného dôchodku sa vypočíta na základe príjmov z pracovnej činnosti, ktoré sa valorizovali počas celého obdobia poistenia, najviac však v priebehu 40 rokov.

V prípade príjemcov, ktorí boli poistení najviac 20 rokov, sa výška dôchodku vypočíta tak, že sa základná suma zvýši o 2 % vymeriavacieho základu (priemerný zárobok za celé obdobie poistenia) za každý zohľadnený kalendárny rok. Minimálna hranica je 30 % referenčnej mzdy.

Na príjemcov, ktorí boli poistení viac ako 20 rokov, sa uplatňuje sadzba výpočtu výšky dôchodku v rozmedzí od 2,3 do 2 % v závislosti od zodpovedajúceho segmentu referenčnej mzdy. Zindexuje sa vzhľadom na hodnotu indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*) a pohybuje sa v rozmedzí od 1,1 do osemnásobku danej hodnoty.

Do konca súčasného prechodného obdobia (t. j. do roku 2017) bude príjemca dostávať najvýhodnejšiu výšku dôchodku zabezpečenú na základe uplatnenia pravidiel stanovených v roku 1993 (keď sa napríklad zohľadňovala priemerná mzda za desať najlepšie zaplatených rokov v priebehu posledných pätnástich rokov a výška dôchodku nesmela byť nižšia ako 30 % a ani vyššia ako 80 % predchádzajúcej priemernej mzdy) alebo nových pravidiel výpočtu zavedených v roku 2002 alebo uplatnením nových aj starých pravidiel výpočtu v zodpovedajúcom pomere.

Ak poistenec odloží odchod do dôchodku a požiada oň po dosiahnutí veku 65 rokov a preukáže 40 odpracovaných rokov, výška dôchodku sa môže zvýšiť. Zvýšenie dôchodku sa poskytuje až do veku 70 rokov. Mesačná sadza zvýšenia sa pohybuje od 0,33 % do 1 % v závislosti od počtu zavŕšených rokov odvádzania príspevkov na poistenie. Na druhej strane, ak príjemca požiada o predčasný starobný dôchodok pred dovŕšením veku 65 rokov, sumu dôchodku možno znížiť (okrem prípadov, keď daná osoba odchádza do predčasného dôchodku z dôvodu vykonávania náročnej práce alebo práce poškodzujúcej zdravie). (Toto opatrenie je pozastavené počas trvania programu ekonomických a finančných opatrení.) Poistencovi vo veku menej ako 65 rokov, ktorý nepožiada o predčasný starobný dôchodok napriek tomu, že spĺňa všetky požiadavky, pričom by sa v jeho prípade neuplatnilo žiadne zníženie sumy dôchodku, sa zvýši suma dôchodku o 0,65 % mesačne.

Pre všetkých dôchodcov je zaručený minimálny dôchodok. Výška dôchodku závisí od počtu rokov poistenia a pohybuje sa od 60,58 % do 90,41 % indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory. Ak je výška dôchodku nižšia ako zaručená minimálna sadzba, zvýši sa o prídavok zodpovedajúci rozdielu medzi zaručenou sumou a dôchodkom zo všeobecného systému.

Starobný dôchodok možno priznať, aj keď osoba stále vykonáva zárobkovú činnosť.

Príplatky

V júli a decembri dostávajú poberatelia dôchodku okrem dôchodku dodatočné príspevky (letné a vianočné) vo výške ich mesačného dôchodku. To znamená, že v kalendárnom roku sa vypláca až štrnásť dôchodkov. Vyplácanie týchto príspevkov je pozastavené (pre dôchodky prevyšujúce 1 100 EUR) alebo znížené (pre dôchodky od 600 EUR do 1 100 EUR) po dobu trvania programu ekonomických a finančných opatrení.

Poberateľom starobných dôchodkov, ktorí trvalo potrebujú pomoc inej osoby, sa priznáva prídavok na dlhodobú starostlivosť (*complemento por dependência*).

Príplatok solidarity pre staršie osoby (*complemento solidário para idosos*) sa priznáva dôchodcom vo veku viac ako 65 rokov. Musia mať bydlisko v Portugalsku aspoň šesť rokov pred získaním nároku, pričom ich ročný príjem musí byť nižší ako stanovená suma (5 022 EUR pre jednotlivca alebo 8 788,50 EUR pre dvojicu). Výška tohto nepríspevkového príplatku, ktorý sa vypláca na základe posúdenia majetkových pomerov, zodpovedá rozdielu medzi príjmom samotného dôchodcu a vyššie uvedenou sumou.

Ako získať dávky v starobe?

O starobný dôchodok treba požiadať prostredníctvom príslušného formulára. Národnému dôchodkovému centru alebo pobočke sociálnej poisťovne v mieste

bydliska treba poslať požadované doklady odôvodňujúce žiadosť (napríklad fotokópiu preukazu totožnosti a preukazu poistenca).

Žiadosť o priznanie prídavku na dlhodobú starostlivosť je potrebné podať prostredníctvom príslušného formulára na inštitúciu sociálneho zabezpečenia v mieste bydliska žiadateľa. K formuláru treba priložiť rovnaké doklady ako k žiadosti o starobný dôchodok. Okrem toho je potrebné uviesť aj podrobné informácie o osobe alebo organizácii poskytujúcej predmetnú starostlivosť.

Kapitola VII: Pozostalostné dávky

Kedy máte nárok na pozostalostné dávky?

Pozostalostný dôchodok sa môže vyplácať pozostalým rodinným príslušníkom osoby poistenej v príspevkovom systéme sociálneho zabezpečenia.

Hlavnými osobami oprávnenými na pozostalostné dávky sú pozostalý manželský partner, bývalý manželský partner alebo druh (ktorý so zosnulým žil aspoň dva roky) a deti alebo rovnocenné osoby. Deti mladšie ako 18 rokov môžu mať nárok na sirotský dôchodok. Nárok na tento dôchodok sa môže predĺžiť do veku 25, resp. 27 rokov v prípade, že dieťa pokračuje v štúdiu. Ak sú deti zdravotne postihnuté a poberajú rodinné dávky, neexistuje veková hranica.

V prípade, že takéto osoby neexistujú, môžu mať na tieto dávky nárok predkovia (napr. rodičia) alebo iné závislé osoby, ktoré zosnulý vyživoval do svojho úmrtia.

Navyše je potrebné, aby zosnulý poistenec spĺňal podmienku platenia alebo započítania príspevkov na poistné počas aspoň 36 mesiacov.

Aké dávky sa poskytujú?

Pozostalostný dôchodok

Výška pozostalostného dôchodku zodpovedá určitému percentuálnemu podielu dôchodku, ktorý dostával alebo by dostával poistenec, keby ku dňu svojho úmrtia bol v stave pracovnej neschopnosti alebo na dôchodku.

Výška predmetného percentuálneho podielu je 60 % pre manželského partnera (alebo druhu, resp. družku) alebo pre bývalého manželského partnera a 70 % v prípade, ak má okrem manželského partnera (alebo druhu, resp. družky) nárok na pozostalostný dôchodok aj bývalý manželský partner.

Pre bývalých manželských partnerov alebo v prípade súdnej rozluky, alebo anulovania manželstva nemôže výška pozostalostného dôchodku prekročiť výšku výživného prijatého v čase smrti poistenca.

Výška sirotského dôchodku zodpovedá 20 až 40 % pre deti v rámci rodiny: ak je v rámci rodiny jedno dieťa, výška sirotského dôchodku zodpovedá 20 %, v prípade dvoch detí je výška dôchodku 30 % a v prípade viacerých detí je výška dôchodku 40 %. Tieto percentuálne podiely sa zvýšia na 40, 60 alebo 80 % ak neexistuje pozostalý manželský partner alebo bývalý manželský partner.

Rodičia závislí od zosnulého majú nárok na 30 % (jedna osoba), 50 % (dve osoby) alebo 80 % (tri a viac osôb) výšky dôchodku zosnulého.

Maximálna suma, ktorá sa môže vyplácať rodinným príslušníkom zosnulej poistenej osoby, je 100 % dôchodku poistenej osoby. Vo výnimočných prípadoch možno vyplácať 110 % výšky dôchodku (ak sa poistenec rozviedol a na dôchodok majú nárok dvaja (bývalí) manželskí partneri).

Podpora pri úmrtí

Podpora pri úmrtí (*subsídio por morte*) sa spravidla priznáva rovnakým osobám ako pozostalostný dôchodok, no nevzťahujú sa na ňu žiadne kvalifikačné podmienky (nevyžaduje sa minimálne obdobie poistenia). Podpora pri úmrtí sa vypláca vo forme paušálnej sumy, ktorej výška sa rovná šesťnásobku referenčnej mzdy zodpovedajúcej dvom najpriaznivejším rokom z posledných piatich (maximálna výška podpory pri úmrtí sa rovná šesťnásobku hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory, t. j. 2 515,32 EUR).

Podporu pri úmrtí si môžu príjemcovia rozdeliť v rovnakom pomere ako v prípade pozostalostného dôchodku. Polovica tejto sumy sa vyplatí manželskému partnerovi alebo bývalému manželskému partnerovi a polovica sumy sa vyplatí deťom alebo rovnocenným osobám. Ak niektorý z uvedených príbuzných neexistuje, vyplatí sa celá suma podpory ostatným oprávneným príbuzným.

Preplatenie výdavkov na pohreb (*reembolso das despesas de funeral*)

V prípade, že žiadny rodinný príslušník nemá nárok na podporu pri úmrtí, náhrada nákladov na pohreb sa môže vyplatiť osobe, ktorá môže preukázať, že uhradila náklady spojené s pohrebom. Táto dávka sa môže vyplatiť akejkoľvek osobe s pobytom v Portugalsku, ktorá uhradí náklady na pohreb. Výška úhrady nesmie prekročiť (nepriznanú) podporu pri úmrtí vo výške maximálne 4-násobku IAS (1 676,88 EUR).

Príplatky

V júli a decembri dostávajú poberatelia dôchodku okrem dôchodku dodatočné príspevky (letné a vianočné) vo výške ich mesačného dôchodku. To znamená, že v kalendárnom roku sa vypláca až štrnásť dôchodkov. Vyplácanie týchto príplatkov je pozastavené (pre dôchodky prevyšujúce 1 100 EUR) alebo znížené (pre dôchodky od 600 EUR do 1 100 EUR) po dobu trvania programu ekonomických a finančných opatrení.

Poberateľom pozostalostných dôchodkov, ktorí trvalo potrebujú pomoc inej osoby, sa priznáva prídavok na dlhodobú starostlivosť (*complemento por dependência*).

Príplatek solidarity pre staršie osoby (*complemento solidário para idosos*) sa priznáva dôchodcom vo veku viac ako 65 rokov. Musia mať bydlisko v Portugalsku aspoň šesť rokov pred získaním nároku, pričom ich ročný príjem musí byť nižší ako stanovená suma (5 022 EUR pre jednotlivca alebo 8 788,50 EUR pre dvojicu). Výška tohto nepríspevkového príplatku, ktorý sa vypláca na základe posúdenia majetkových pomerov, zodpovedá rozdielu medzi príjmom samotného dôchodcu a vyššie uvedenou sumou.

Ako získať pozostalostné dávky?

O pozostalostný dôchodok treba požiadať prostredníctvom príslušného formulára. Treba ho vyplniť a poslať národnému dôchodkovému stredisku alebo inštitúcii sociálneho zabezpečenia v mieste bydliska do šiestich mesiacov od dátumu smrti. K žiadosti je potrebné priložiť rodný list, potvrdenie o úmrtí a fotokópiu preukazu totožnosti poistenca.

Žiadosť o priznanie prídavku na dlhodobú starostlivosť je potrebné podať prostredníctvom príslušného formulára na inštitúciu sociálneho zabezpečenia v mieste bydliska žiadateľa. K formuláru je potrebné priložiť fotokópiu preukazu totožnosti danej osoby a uviesť aj podrobné informácie o osobe alebo organizácii poskytujúcej predmetnú starostlivosť.

Aj o podporu pri úmrtí treba požiadať prostredníctvom príslušného formulára, ktorý musí príjemca vyplniť a poslať národnému dôchodkovému stredisku alebo inštitúcii sociálneho zabezpečenia v mieste bydliska do 180 dní od dátumu smrti. K žiadosti je potrebné priložiť rodný list, potvrdenie o úmrtí a fotokópiu preukazu totožnosti poistenca.

Žiadateľ o náhradu nákladov spojených s pohrebom (žiadosť musí predložiť do 90 dní od dátumu smrti) musí preukázať, že zaplatil pohrebné náklady a že zosnulý občan bol rezident nekrytý povinným systémom sociálnej ochrany priznávajúcim nárok na podporu pri úmrtí.

Kapitola VIII: Dávky v súvislosti s pracovnými úrazmi a chorobami z povolania

Kedy máte nárok na dávky v súvislosti v pracovnými úrazmi a chorobami z povolania?

Zamestnávateľ je poistiť svojich zamestnancov pred rizikom pracovných úrazov. Keďže systémy sociálneho zabezpečenia toto riziko nepokrývajú, spravidla sa zodpovednosť preniesie na poisťovne. Samostatne zárobkovo činné osoby sú takisto povinné uzavrieť poistenie, ktoré ich chráni v prípade pracovného úrazu.

Systém všeobecného sociálneho zabezpečenia zasa chráni pracovníkov pred chorobami z povolania.

Za pracovný úraz sa zvyčajne považuje úraz, ktorý sa stal na pracovisku a počas pracovnej doby, spôsobil ujmu na zdraví, funkčné poruchy alebo poškodenia, smrteľnú chorobu alebo zníženie pracovnej alebo zárobkovej činnosti, ktorá môže byť dočasná alebo trvalá, čiastočná alebo úplná. Za pracovný úraz sa považuje aj úraz, ku ktorému došlo na ceste do práce alebo z práce.

Choroby z povolania môžu vzniknúť ako výsledok vystavenia rizikám súvisiacim s charakterom činnosti alebo bežného pracovného prostredia. Okrem toho sa choroba musí prejavovať v lehote stanovenej v úradnom zozname chorôb z povolania. Okrem toho možno v jednotlivých prípadoch dokázať, že danú chorobu spôsobila pracovná činnosť, aj v prípade chorôb, ktoré nie sú uvedené v úradnom zozname (zmiešaný systém vymedzenia chorôb z povolania).

Zamestnanci alebo SZČO majú nárok na dávky prípade pracovných úrazov a chorôb z povolania bez ohľadu na ich povolanie alebo mzdu. Rodinní príslušníci poistenej osoby majú v prípade jej úmrtia nárok na vybrané dávky.

Aké dávky sa poskytujú?

Dávky priznávané v prípade pracovného úrazu sú v rovnaké ako pri chorobe z povolania, aj keď za ne zodpovedajú odlišné inštitúcie.

Spravidla sa preplácajú všetky náklady na zdravotnú starostlivosť. Aj lekársku starostlivosť môže poskytovať národná zdravotná poisťovňa, pričom sa nevyžaduje spoluúčasť poistenca. Počas liečby a pracovnej rehabilitácie možno zároveň poberať nemocenské peňažné dávky.

Miera trvalej práceneschopnosti sa určí na základe tabuľky práceneschopnosti (*Tabela Nacional de Incapacidades por Acidentes de Trabalho e Doenças Profissionais*). V prípade úplnej práceneschopnosti pre všetky typy práce sa môže danej osobe vyplácať dôchodok rovnajúci sa 80 % referenčného zárobku. Uvedená suma sa zvýši o 10 % za každého závislého rodinného príslušníka, pričom celková suma nesmie prekročiť stanovenú hornú hranicu.

V prípade úplnej práceneschopnosti, pokiaľ ide o vykonávanie pôvodnej práce, sa vypláca dôchodok vo výške 50 až 70 % referenčného zárobku v závislosti od

zostávajúcej pracovnej schopnosti vykonávať iné vhodné povolanie. V prípade čiastočnej práceneschopnosti sa vypláca ročný dôchodok zodpovedajúci 70 % zníženia všeobecnej zárobkovej schopnosti.

Zamestnávateľ je povinný začleniť do pracovného procesu zamestnanca, ktorý je dočasne čiastočne práceneschopný alebo ktorý je trvalo, čiastočne alebo úplne, neschopný vykonávať pôvodnú prácu v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania. Takíto zamestnanci majú nárok aj na odbornú prípravu, úpravu pracoviska, prácu na čiastočný úväzok a pracovné voľno na rekvalifikáciu alebo na hľadanie iného pracovného miesta. Okrem toho majú títo zamestnanci nárok aj na príspevok na navštevovanie odborných rehabilitačných aktivít vo výške zodpovedajúcej vzniknutým nákladom. V prípade, že dané školenia neorganizuje Inštitút zamestnanosti a odborného vzdelávania (*Instituto de Emprego e Formação Profissional*), je výška príspevku obmedzená.

V júli a decembri dostávajú poberatelia dôchodku okrem dôchodku dodatočný príspevok (letný a vianočný) vo výške ich mesačného dôchodku. To znamená, že v kalendárnom roku sa vypláca až štrnásť dôchodkov.

Dôchodcom s vážnym zdravotným postihnutím, ktorí potrebujú neustálu opateru, sa poskytuje dodatková dávka na starostlivosť (*prestação suplementar por assistência de terceira pessoa*). V prípade trvalej práceneschopnosti možno poskytnúť aj príspevok na úpravu bytu.

Ak poistená osoba zomrie následkom pracovného úrazu alebo choroby z povolania, rodinní príslušníci majú nárok na pozostalostný..

Vypláca sa aj podpora pri úmrtí (*subsídio por morte*), ktorej výška sa rovná dvanásťnásobku 110 % indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*). Náhrada pohrebných nákladov (*subsídio por despesas de funeral*) sa poskytuje len do určitej výšky.

Ako získať dávky v súvislosti s pracovnými úrazmi a chorobami z povolania?

V prípade pracovného úrazu sa zamestnanec musí obrátiť na poisťovňu, na ktorú previedol zodpovednosť jeho zamestnávateľ, alebo na inštitúciu určenú touto poisťovňou. Obvykle sú stanovené lehoty, ktoré treba dodržať a formality, ktoré sa v jednotlivých poisťovniach môžu navzájom líšiť. Preto sa odporúča vopred sa informovať o postupe, ktorý musíte v prípade úrazu dodržať.

Ak zamestnanec ochorel chorobou z povolania, musí svoju žiadosť zaslať národnému centru ochrany pred profesijnými rizikami.

Lekársku starostlivosť spravidla poskytujú verejné zdravotnícke služby. Ošetrojúci lekár určí, či má choroba charakter choroby z povolania. Toto vyhlásenie je nevyhnutné na to, aby bolo možné poberať uvedené dávky.

V prípade žiadosti o dávky spojené s úmrtím treba predložiť úmrtný list a zaplatenú faktúru pohrebných nákladov.

Kapitola IX: Rodinné dávky

Kedy máte nárok na rodinné dávky?

Prídavky na deti (*abono de família para crianças e jovens*) sa priznávajú deťom a mladým osobám s pobytom v Portugalsku (alebo v podobnej situácii), ktoré nie sú ekonomicky aktívne, splňajú stanovené podmienky a žijú v domácnosti s referenčným príjmom nižším ako 1,5-násobok indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*) a hodnota majetku tejto domácnosti je pod stanovenou hranicou. Dávka sa zvyšuje v prípade postihnutých detí a mladých ľudí a v prípade rodín s jedným rodičom.

Prídavky na deti sa spravidla vyplácajú do veku 16 rokov dieťaťa (resp. 24 rokov v prípade, ak je dieťa zdravotne postihnuté, pričom v tomto prípade možno predĺžiť obdobie vyplácania prídavkov o ďalšie tri roky). Môžu sa vyplácať do veku 18, 21 alebo 24 rokov, pokiaľ deti navštevujú základnú, strednú alebo vysokú školu alebo kurz odbornej prípravy a nedostávajú štípendum, príspevky na vzdelávanie alebo odmeny za skúšobnú prax v určitej výške.

Aké dávky sa poskytujú?

Prídavky na deti

Výška prídavkov na deti sa určí na základe referenčného príjmu rodiny (celkový zárobok všetkých členov rodiny vydelení počtom členov rodiny plus jeden), zloženia domácnosti a veku dieťaťa.

V závislosti od hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory sú stanovené štyri zárobkové úrovne: prvá úroveň je stanovená na 0,5-násobok hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory a najvyššia štvrtá úroveň je stanovená na 1,5-násobok hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (v tomto prípade sa nevyplácajú žiadne prídavky). Na každej úrovni je výška prídavkov vyššia pre deti vo veku menej ako 12 mesiacov a nižšia pre staršie deti.

Narodenie alebo prijatie druhého dieťaťa do domácnosti znamená zdvojnásobenie výšky prídavkov v prípade všetkých detí vo veku 12 až 36 mesiacov. Narodenie alebo prijatie tretieho a ďalších detí do domácnosti znamená strojnásobenie výšky prídavkov priznaných za rovnakých podmienok.

Osobitné prídavky na postihnuté dieťa

Prídavok za zdravotné postihnutie (*bonificação, por deficiência, do subsídio familiar a crianças e jovens*) je určený zdravotne postihnutým deťom mladším ako 24 rokov, ktorí externe alebo interne navštevujú špeciálne vzdelávacie zariadenie alebo potrebujú osobnú pedagogickú podporu a/alebo osobitnú terapiu. Výška prídavkov na deti závisí od veku dieťaťa (tri vekové rozpätia). Zvyšuje sa o 20 % v prípade rodín s jedným rodičom.

Doživotný mesačný príspevok (*subsídio mensal vitalício*) sa poskytuje deťom s vážnym zdravotným postihnutím vo veku viac ako 24 rokov, ktorí v dôsledku postihnutia nie sú schopní zarábať si na živobytie. Osoby oprávnené na tento prídavok majú nárok aj

na mimoriadny solidárny príplatok (*complemento extraordinário de solidariedade*), čo je mesačný príplatok, ktorého výška sa mení podľa toho, či má jej poberateľ menej alebo viac ako 70 rokov.

Príjemcovia môžu poberať aj nepríspevkovú solidárnu dávku pre starších podliehajúcu podmienke preskúmania majetkových pomerov (*complemento solidário para idosos*). Predmetný príplatok sa vypláca dôchodcom vo veku viac ako 64 rokov, ktorí poberajú doživotný mesačný príspevok, majú bydlisko v Portugalsku aspoň šesť rokov, pričom ich príjem je nižší ako stanovená hraničná suma.

Prídavok v prípade navštevovania špeciálneho vzdelávacieho zariadenia (*subsídio de educação especial*) sa poskytuje potomkom mladším ako 24 rokov, ktorí navštevujú osobitné špeciálne vzdelávacie zariadenie, súkromné alebo štátne, a mimo školy potrebujú osobnú pomoc.

Príspevok na pomoc tretej osoby (*subsídio por assistência de terceira pessoa*) sa poskytuje deťom poberajúcim prídavok na deti a mládež s príplatkom za zdravotné postihnutie alebo doživotnú mesačnú rentu, ktoré sú bezvládne a 6 hodín denne sú odkázaní na pomoc inej osoby pri zabezpečovaní svojich základných potrieb.

Iné príspevky

Osoby s nárokom na rodinný prídavok na deti a mládež, ktoré patria do najnižšieho príjmového stupňa, majú v mesiaci september nárok na vyplatenie príplatku (*montante adicional*) čiastočnú náhradu školských nákladov pre deti vo veku, ktoré majú v danom kalendárnom roku 6 až 16 rokov a navštevujú školu. Výška tohto príplatku sa rovná výške riadnych prídavkov na deti.

Prenatálne prídavky na deti (*abono de família pré-natal*) predstavujú mesačné dávky vyplácané od mesiaca, ktorý nasleduje po dovŕšení trinásteho týždňa tehotenstva. Tieto prídavky sa poskytujú počas šiestich mesiacov. Ak tehotenstvo trvá dlhšie ako 40 týždňov, predmetné prídavky sa vyplácajú až do mesiaca, v ktorom sa dieťa narodí (vrátane). Ak je tehotenstvo (v dôsledku predčasného pôrodu) kratšie, predmetné prídavky sa vyplácajú počas šiestich mesiacov (po narodení dieťaťa spoločne s príslušnými prídavkami na deti). Výška týchto prídavkov sa vypočíta podľa rovnakých pravidiel ako prídavky na deti. Výšku prenatálnych prídavkov na deti možno zvýšiť o 20 %, ak príjemca žije osamotene, alebo ak domácnosť pozostáva výhradne z osôb, na ktoré sa vzťahuje nárok na poberanie prídavkov na deti.

Štipendium (*bolsa de estudos*) je mesačná dávka poskytovaná maloletým osobám do veku 18 rokov, ktoré sú súčasťou domácnosti s referenčným príjmom zodpovedajúcim prvej alebo druhej príjmovej kategórii, a ktoré študujú na strednej škole alebo na škole rovnocennej úrovne. Výška štipendia sa rovná dvojnásobku výšky vyplácaných prídavkov na deti.

Ako získať rodinné dávky?

O rodinné dávky treba požiadať okresné centrum sociálneho zabezpečenia, pod ktoré patrí poberateľ dávky, v lehote šiestich mesiacov od dátumu vzniku skutočnosti zakladajúcej nárok na ochranu. Žiadosť treba predložiť na štandardnom tlačive a priložiť potrebné doklady

Môžu sa vyžadovať tieto dokumenty:

- potvrdenie o rodinnom stave, preukaz totožnosti a rodný list dieťaťa, pre ktoré sa dávka požaduje,
- fotokópia študentského preukazu alebo potvrdenie o zápise vystavené školou (rodinný prídavok pre deti a mládež od 16 do 24 rokov),
- lekárske potvrdenie vystavené príslušnými úradmi v prípade, že dieťa je zdravotne postihnuté,
- vyhlásenie lekára potvrdzujúce, že zdravotne postihnuté dieťa potrebuje osobitnú starostlivosť,
- úmrtný list v prípade dávok súvisiacich s úmrtím,
- lekárske potvrdenie a fotokópiu preukazu totožnosti osoby poskytujúcej opatrovateľskú starostlivosť,

Kapitola X: Nezamestnanosť

Kedy máte nárok na dávky v nezamestnanosti?

Na vznik nároku na dávky v nezamestnanosti musí byť osoba nedobrovoľne nezamestnaná, schopná pracovať, ochotná prijať prácu, evidovaná na úrade práce (*centro de emprego*), aktívne si hľadať zamestnanie a nepoberať invalidný ani starobný dôchodok.

Dávky v nezamestnanosti

Poistený zamestnanec má nárok na dávky v nezamestnanosti (*subsídio de desemprego*), ak v priebehu posledných 24 mesiacov pred vznikom nezamestnanosti najmenej 360 dní pracoval.

Sociálna podpora v nezamestnanosti

Sociálna podpora v nezamestnanosti (*subsídio social de desemprego*) sa poskytuje osobám, ktoré v priebehu 12 kalendárnych mesiacov bezprostredne predchádzajúcich vzniku nezamestnanosti vykonávali zárobkovú činnosť najmenej 180 dní. Táto podpora sa vypláca aj osobám, ktoré už nemajú nárok na poberanie dávok v nezamestnanosti, no stále sú nezamestnané. V tomto prípade sa však podpora vypláca len za predpokladu, že rodinný príjem rozpočítaný na jedného člena rodiny a hodnota hnutelného majetku, ktorý daná rodina vlastní, sú nižšie ako určitá stanovená suma odvíjajúca sa od hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*).

Čiastočnú dávku v nezamestnanosti

Dávky v čiastočnej nezamestnanosti možno poskytnúť osobám, ktoré poberajú dávky v nezamestnanosti alebo o ne požiadali, a ktoré sa zároveň zamestnali na čiastočný úväzok (priemerný týždenný počet odpracovaných hodín je nižší ako v prípade porovnateľného zamestnania na plný úväzok) alebo začali vykonávať samostatnú zárobkovú činnosť pod podmienkou, že zárobok, ktorý je výsledkom tohto zamestnania na čiastočný úväzok alebo samostatnej zárobkovej činnosti, je nižší ako výška dávky v nezamestnanosti.

Predčasný dôchodok

Zamestnanci krytí všeobecným systémom sociálneho zabezpečenia okrem tých, ktorí aj keď sú krytí týmto systémom, nie sú poistení pre prípad invalidity, staroby a smrti, majú 55 rokov môžu uzavrieť dohodu o predčasnom dôchodku so zamestnávateľom. Okrem toho môžu staršie nezamestnané osoby požiadať o predčasný dôchodok.

Aké dávky sa poskytujú?

Dávka v nezamestnanosti

Výška dávok v nezamestnanosti sa vypočíta na základe priemerného mesačného zárobku (vrátane dávok nahrádzajúcich príjem, pričom sa neuplatňuje žiadna horná hranica) za posledných 12 mesiacov pred ukončením pracovnej zmluvy.

Denná dávka v nezamestnanosti je 65 % dennej referenčnej mzdy, vypočítanej za 12 mesiacov bezprostredne predchádzajúcich druhému mesiacu pred dátumom vzniku nezamestnanosti v rámci určitých hraníc. Výška dennej dávky v nezamestnanosti nesmie prekročiť 75 % čistej hodnoty referenčného zárobku ani 2,5-násobok hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory, a zároveň nesmie byť nižšia ako hodnota indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory okrem prípadu, ak je aj referenčný zárobok zamestnanca nižší ako hodnota indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory. v tomto prípade suma zodpovedá priemernej platbe. Po 180 dňoch vyplácania sa dávka znižuje o 10 %.

Do 31. decembra 2012 je dávka vyššia o 10 % v prípade, že obaja partneri alebo obidve osoby žijúce vo vzťahu de facto poberajú sociálne dávky v nezamestnanosti alebo majú dieťa, ktoré je od nich závislé, alebo ak príjemca sociálnych dávok v nezamestnanosti je hlavou rodiny v domácnosti s jedným rodičom a nedostáva výživné nariadené alebo schválené súdom.

Dĺžka doby poberania dávok v nezamestnanosti závisí od veku poistenca a od počtu mesiacov, za ktoré dostal mzdy zaúčtované v rámci ktoréhokoľvek systému povinnej účasti na sociálnom zabezpečení, v období bezprostredne pred dátumom vzniku nezamestnanosti.

Sociálna podpora v nezamestnanosti

Výška sociálnej podpory v nezamestnanosti sa pre nezamestnané osoby, ktoré majú rodinu, rovná 100 % hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory a 80 % pre jednotlivcov.

Sociálna podpora v nezamestnanosti sa poskytuje tak dlho ako dávky v nezamestnanosti dlho, pokiaľ sa neprizná po zániku podpory v nezamestnanosti. V tomto prípade sa dĺžka vyplácania dávok skracuje o polovicu. Sociálna podpora v nezamestnanosti sa vypláca dovtedy, kým príjemca dosiahne vek predčasného odchodu do dôchodku, ak k dátumu vzniku nezamestnanosti mal najmenej 52 rokov a k dátumu začatia predĺženia spĺňa podmienky poberania sociálnej podpory.

Čiastočná dávka v nezamestnanosti

Výška čiastočnej dávky v nezamestnanosti zodpovedá rozdielu medzi dávkou v nezamestnanosti zvýšenou o 35 % a odmenou za prácu na čiastočný úväzok. V prípade dočasného zníženia pracovnej záťaže sa odmena do určitej úrovne zachováva. Čiastočná dávka v nezamestnanosti sa vypláca k dátumu začatia pracovnej zmluvy na čiastočný pracovný úväzok a dĺžka doby jeho vyplácania zodpovedá obdobiu, ktoré je totožné so zostávajúcou dĺžkou trvania vyplácania dávky v nezamestnanosti.

Celková výška dávky v nezamestnanosti

Celkovú výšku dávok v nezamestnanosti spoločne s prídavkami v nezamestnanosti možno vyplatiť naraz v jednej splátke, ak príjemcovia predložia vypracovaný projekt začatia samostatnej zárobkovej činnosti. V takom prípade sa čiastka môže vyplácať aj čiastočne pod podmienkou, že prijateľné náklady nie sú vyššie ako celkový objem dávok.

Predčasný dôchodok

Za vyplácanie predčasného dôchodku zodpovedá zamestnávateľ. Na tejto platbe sa možno podieľať s Inštitútom zamestnanosti a odbornej prípravy (*Instituto do Emprego e Formação Profissional, IP*) v rozsahu jednej polovice a v priebehu šesťmesačného obdobia. Toto obdobie sa môže predĺžiť o maximálne ďalších mesiacov, ak bola uzavretá takáto dohoda a zamestnávateľ sa nachádza v nestabilnej hospodárskej a finančnej situácii.

Ako získať dávky v nezamestnanosti?

Žiadosti o dávky v nezamestnanosti treba zaslať miestnej pobočke sociálnej poisťovne v lehote 90 dní od vzniku nezamestnanosti prostredníctvom príslušného formulára,

ku ktorému treba pripojiť vyhlásenie zamestnávateľa potvrdzujúce nezamestnanosť a dátum vyplatenia poslednej mzdy a vyhlásenie úradu práce z miesta bydliska s hodnotením schopnosti a ochoty pracovať žiadateľa.

Kapitola XI: Minimálne zdroje

Kedy máte nárok na dávky v súvislosti s minimálnymi zdrojmi?

Sociálna pomoc sa spravidla poskytuje osobám, ktoré nie sú kryté príspevkovými systémami alebo osobám, ktoré sú síce kryté týmito systémami, ale nespĺňajú predpísané podmienky pre krytie rizika. Okrem toho sa dávky vyplácajú iba osobám, ktoré majú bydlisko v Portugalsku a majú finančné problémy, t. j. ich príjmy nepresahujú určitú úroveň.

Všeobecný systém

Podporu na sociálne začlenenie (*rendimento social de inserção*) možno poskytnúť všetkým osobám s legálnym pobytom (v určitých prípadoch sa vyžaduje dĺžka pobytu aspoň tri roky) vo veku viac ako 18 rokov (nárok môže vzniknúť aj osobám mladším ako 18 rokov veku, ak majú deti, v závislosti od zloženia domácnosti, ak uzavreli manželstvo, žijú v spoločnej domácnosti so životným partnerom, alebo v prípade žien, ak sú tehotné), ktoré sú v hmotnej núdzi (to zároveň znamená, že tieto osoby nevlastnia hnutelný ani iný majetok v hodnote prevyšujúcej určitú sumu naviazanú na hodnotu indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*)).

Osobitné nepríspevkové dávky

Osoby, ktoré nemajú nárok na príspevkové dávky, môžu mať za určitých podmienok nárok na nepríspevkové dávky, ktoré môžu mať podobu invalidného alebo starobného sociálneho dôchodku, vdovského, resp. vdoveckého dôchodku alebo sirotského dôchodku (*pensão social de invalidez e de velhice, pensão de viuvez, e pensão de orfandade*).

Sociálny dôchodok sa môže vyplácať osobám vo veku najmenej 65 rokov a osobám starším ako 18 rokov s trvalou pracovnou neschopnosťou bez ohľadu na ich povolanie. Poberatelia starobného alebo invalidného dôchodku majú nárok na mimoriadny solidárny prídavok (*complemento extraordinário de solidariedade*), ktorý sa pripočíta k príslušným dôchodkom a ktorého výška závisí od toho, či poberateľ má menej alebo viac ako 70 rokov.

Vdovský a vdovecký dôchodok sa poskytuje manželskému partnerovi dôchodcu, ktorý pred svojou smrťou poberal nepríspevkový dôchodok, pokiaľ uvedený vdovec alebo uvedená vdova sám/sama nemá nárok na dôchodok. Sirotský dôchodok sa poskytuje maloletým sirotám.

Osobám s bydliskom v Portugalsku, na ktoré sa nevzťahuje povinný systém sociálnej ochrany, a tiež osobám, na ktoré sa predmetný systém vzťahuje, no nie v prípade materstva, otcovstva a adopcie, môže vzniknúť nárok na sociálne prídavky v rámci ochrany pri materstve, otcovstve a adopcii (*subsídios sociais de protecção na parentalidade*).

Nezamestnaným osobám, ktoré nemajú nárok na dávky v nezamestnanosti môže vzniknúť nárok na sociálnu podporu v nezamestnanosti (*subsídio social de desemprego*) za predpokladu, že spĺňajú podmienky týkajúce sa výšky príjmu a hodnoty hnutelného majetku.

Dôchodcom vo veku 65 rokov a starším sa priznáva príplatok solidarity pre staršie osoby (*complemento solidário para idosos*). Musia mať bydlisko v Portugalsku aspoň šesť rokov pred získaním nároku, pričom ich ročný príjem musí byť nižší ako stanovená suma (5 022 EUR pre jednotlivca alebo 8 788,50 EUR pre dvojicu). Výška tohto nepríspevkového príplatku, ktorý sa vypláca na základe posúdenia majetkových pomerov, zodpovedá rozdielu medzi príjmom samotného dôchodcu a vyššie uvedenou sumou.

Dôchodcovia, ktorých príjem je nižší ako garantovaná minimálna náhrada (*Retribuição Mínima Mensal Garantida*) za predchádzajúci rok alebo nižší ako hodnota indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*), nemusia, ak indexovaná referenčná suma prekročí výšku garantovanej minimálnej náhrady, pri zdravotnej starostlivosti platiť spoluúčasť a môžu využiť vyšší príspevok štátu určený na zaplatenie prípravkov.

Aké dávky sa poskytujú?

Všeobecný systém

Podpora na sociálne začlenenie je peňažná dávka, ktorá sa poskytuje spoločne smluvou o začlenení. Jeho cieľom je zaistiť pre jednotlivcov a ich rodinných príslušníkov dostatok finančných zdrojov na pokrytie základných potrieb, a zároveň podporiť ich postupné sociálne a profesijné začlenenie.

Príjemca musí súhlasiť s tým, že požiadá o ďalšie dávky, na ktoré má nárok, že vyrovná všetky nesplatené dlhy a že si uplatní právo na výživné.

Podpora na sociálne začlenenie zodpovedá rozdielu medzi teoretickou sumou podpory na sociálne začlenenie vo vzťahu k počtu členov rodiny a celkovým príjmom celej rodiny. Vypláca sa ako diferenčná suma.

Teoretická suma podpory na sociálne začlenenie sa stanoví prostredníctvom indexu na hodnotu indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*). Oprávnená osoba má nárok na 100 % sumy IAS, každá dospelá osoba má nárok na 50 % a každé maloleté dieťa na 30 % predmetnej sumy.

Poberanie podpory na sociálne začlenenie možno kombinovať s poberaním ďalších dávok sociálneho zabezpečenia, napríklad s prídavkom na dlhodobú starostlivosť (*complemento por dependência*), príplatkom solidarity pre staršie osoby a prídavkom na opatrovanie treťou osobou (*subsídio por assistência de terceira pessoa*).

Podpora na sociálne začlenenie sa vypláca maximálne 12 mesiacov. Po predložení požadovaných dokladov možno jej poskytovanie na žiadosť poberateľa predĺžiť.

Osobitné nepríspevkové dávky

Nepríspevkové sociálne invalidné dôchodky a starobné dôchodky sú paušálne dávky vypočítané za základe hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory (*indexante dos apoios sociais, IAS*). Invalidný sociálny dôchodok sa vypláca počas celého trvania práceneschopnosti.

Medzi možné prídavky patrí prídavok na dlhodobú starostlivosť a mimoriadny prídavok solidarity. Výška mimoriadneho solidárneho prídavku závisí od toho, či má daná osoba viac alebo menej ako 70 rokov veku.

Výška sirotského dôchodku je takisto pevná, ale závisí od počtu detí. Jeho výška je 20, 30 a 40 % sociálneho dôchodku. Výška vdovského alebo vdoveckého dôchodku je 60 % sociálneho dôchodku.

Výška sociálnych príspevkov v rámci ochrany v materstve, otcovstve a pri adopcii sa stanovuje prostredníctvom indexu na základe hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory. Tieto dávky podliehajú posúdeniu majetkových pomerov a ich klasifikácia je podobná ako vo všeobecnom systéme. Dĺžka ich vyplácania je podobná.

Výška sociálnej podpory v nezamestnanosti sa pre nezamestnané osoby, ktoré majú rodinu, rovná 100 % hodnoty indexovanej referenčnej sumy sociálnej podpory.

Ako získať dávky v súvislosti s minimálnymi zdrojmi?

Žiadateľ o podporu na sociálne začlenenie (*rendimento social de inserção*) musí súhlasiť s povinnosťami vyplývajúcimi zo zmluvy o začlenení, ktorú vypracuje príslušný miestny úrad spoločne so žiadateľom. Vyžaduje sa aj evidencia na príslušnom úrade práce. Na niektoré kategórie osôb sa vzťahuje výnimka, pokiaľ ide o plnenie zmluvy o začlenení a o zápis na úrade práce.

Rozhodnutie o vzniku nároku a o poskytnutí dávok spadá do pôsobnosti Inštitútu sociálneho zabezpečenia (*Instituto da Segurança Social*), ktorý dané rozhodnutie vydáva prostredníctvom príslušnej inštitúcie sociálneho zabezpečenia podľa miesta bydliska žiadateľa. Práceschopnosť, ktorá zakladá nárok na poberanie sociálneho invalidného dôchodku, musí potvrdiť systém na overovanie práceschopnosti.

Žiadosť sa spravidla predkladá na predpísanom tlačive, ktoré je potrebné vyplniť a priložiť k nemu zákonom požadované doklady, napríklad fotokópie preukazu totožnosti a potvrdenia o zohľadnenom príjme a v prípade potreby aj lekárske potvrdenia. Okrem toho je potrebné splniť všetky ostatné náležitosti, prostredníctvom ktorých príslušný orgán sociálneho zabezpečenia stanoví, či sa daná osoba nachádza v hmotnej núdzi.

Pre rôzne dávky môže byť potrebné predložiť rozličné špecifické doklady. Napríklad v prípade podpory na sociálne začlenenie a v prípade sociálneho dôchodku je nutné, aby príslušný orgán vypracoval správu o sociálnej a finančnej situácii danej osoby. Príplatok solidarity pre staršie osoby možno priznať až po predložení potvrdenia o príjme potomkov, ktorí majú v súlade s občianskym zákonníkom vyživovaciu povinnosť.

Kapitola XII: Dlhodobá starostlivosť

Kedy máte nárok na dlhodobú starostlivosť?

Dávky na dlhodobú starostlivosť sú určené pre osoby, ktoré nedokážu samostatne vykonávať činnosti každodenného života a ktoré nepretržite potrebujú opateru tretej osoby.

Vo všeobecnom systéme sociálneho zabezpečenia môžu mať na dávky na dlhodobú starostlivosť nárok príjemcovia invalidného, starobného a pozostalostného dôchodku a tiež niektorí príjemcovia rodinných dávok (deti so zdravotným postihnutím).

Podobne v nepríspevkovom systéme možno dávky na dlhodobú starostlivosť (podliehajúce posúdeniu majetkových pomerov) priznať príjemcom invalidného, starobného a pozostalostného sociálneho dôchodku a tiež niektorým príjemcom rodinných dávok (deťom so zdravotným postihnutím).

V systéme sociálneho poistenia i v nepríspevkovom systéme rozlišujeme dva stupne závislosti poberateľov dôchodkov. Prvý stupeň zahŕňa osoby, ktoré nedokážu samostatne vykonávať základné činnosti bežného každodenného života. Druhý stupeň zahŕňa rovnaké osoby ako prvý stupeň, pričom sú tieto osoby navyše pripútané na lôžko alebo sú postihnuté vážnou demenciou. V prípade detí so zdravotným postihnutím musí byť potrebné, aby si ich závislosť vyžadovala opateru tretej osoby aspoň v rozsahu šiestich hodín denne.

Osobám s bydliskom v Portugalsku, ktoré sa nachádzajú v situácii (dočasnej alebo trvalej, miernej alebo vážnej) závislosti telesného, duševného alebo sociálneho charakteru, môže vzniknúť nárok na dávky zo systému sociálneho zabezpečenia i zo zdravotného poistenia.

Aké dávky sa poskytujú?

Vecné dávky

V rámci vecných dávok sa poskytujú rôzne formy domácej starostlivosti, semirezidenčná a rezidenčná starostlivosť. Domáca starostlivosť (*apoio domiciliário*) zahŕňa napríklad dennú starostlivosť, osobnú starostlivosť, upratovanie, dovoz stravy a sprevádzanie pacienta k lekárovi. Náhradné rodiny (*famílias de acolhimento*) poskytujú dočasnú alebo trvalú integračnú starostlivosť o staršie osoby a dospelých so zdravotným postihnutím (najviac tri osoby). Náhradné rodiny zabezpečujú uspokojenie základných potrieb týchto osôb vrátane zdravotnej starostlivosti.

Semirezidenčná starostlivosť môže mať rôzne podoby. Strediská nočnej starostlivosti (*Centro de Noite*) poskytujú ubytovanie pre starších ľudí, ktorí sú opustení a potrebujú opateru v noci (od 18.00 do 8.00 hod.). Strediská dennej starostlivosti (*Centro de Dia*) sa o staršie osoby starajú aspoň osem hodín denne. Strediská dennej starostlivosti zamerané na podporu samostatnosti (*Unidades de dia e de promoção da autonomia*) poskytujú opateru osem hodín denne. Chránené dielne (*centro de actividades ocupacionais*) sa starajú o osoby s vážnym zdravotným postihnutím a strediská sociálnych a profesijných opatrení (*forum sócio-ocupacional*) poskytujú starostlivosť osobám s miernymi duševnými poruchami. Domy dočasnej ošetrovateľskej

starostlivosti (*lar temporário*) poskytujú starostlivosť deťom a mladistvým vo veku od šiestich do šestnástich rokov.

Rezidenčná starostlivosť sa poskytuje v rôznych inštitúciách:

- domy trvalej ošetrovateľskej starostlivosti (*lar de idosos*) o staršie osoby, ktoré sú alebo sa môžu stať závislé,
- domovy (*residência*) pre osoby staršie ako 16 rokov veku s trvalým alebo dočasným zdravotným postihnutím,
- strediská pre podporovaný život (*unidade de vida apoiada*) určené pre osoby s trvalým duševným postihnutím,
- strediská pre chránený život (*unidade de vida protegida*) určené pre dospelé osoby trpiace vážnymi psychologickými problémami, ktoré môžu mať trvalé následky,
- strediská pre samostatný život (*unidade de vida autónoma*) určené pre podobnú kategóriu osôb, pričom si tieto osoby zachovávajú určitý stupeň samostatnosti,
- dočasné krízové strediská (*Centro de Acolhimento Temporário de Emergência*) určené pre staršie osoby nachádzajúce sa v zložitej sociálnej situácii.

Rehabilitáciu po hospitalizácii poskytujú rekonvalescenčné strediská (*Unidades de convalescença*) a strediská pre strednodobú rehabilitáciu (*Unidade de média duração e reabilitação*), ktoré poskytujú aj sociálnu a psychologickú podporu. Strediská dlhodobej starostlivosti (*Unidade de longa duração e manutenção*) poskytujú sociálnu podporu a liečbu osobám s chronickými ochoreniami. Strediská paliatívnej starostlivosti (*Unidades de cuidados paliativos*) poskytujú podporu a poradenstvo nevyliciteľne chorým osobám v nemocničnom prostredí.

Predškolská intervencia (*Intervenção Precoce*) je opatrenie integrovanej pomoci, ktoré zahŕňa vzdelávanie, zdravotnú starostlivosť a sociálnu pomoc a je určené pre deti s telesným alebo vážnym duševným postihnutím vo veku menej ako 6 rokov.

Peňažné dávky

Prídavok na dlhodobú starostlivosť (*complemento por dependência*) sa vypláca poberateľom invalidných, starobných a pozostalostných dôchodkov zo všetkých systémov, ktorí trvalo potrebujú pomoc inej osoby. Mesačná výška prídavku závisí od výšky sociálneho dôchodku a závisí od stupňa závislosti. V priebehu kalendárneho roka sa v skutočnosti vypláca štrnásť mesačných dávok (vrátane vianočných a prázdninových príspevkov).

Prídavok na opatrovanie treťou osobu (*subsídio por assistência de terceira pessoa*) je mesačná dávka poskytovaná deťom so zdravotným postihnutím.

Ako získať dlhodobú starostlivosť?

Vo všeobecnom systéme sociálneho zabezpečenia i v nepríspevkovom systéme stanovujú mieru práceneschopnosti z hľadiska sociálneho zabezpečenia lekárske komisie. V systéme sociálneho zabezpečenia a v systéme zdravotného poistenia pracujú lekárske kolektívy v rámci celoštátnej siete integrovanej dlhodobej starostlivosti.

Dávky na dlhodobú starostlivosť poskytujú najmä profesionálni poskytovatelia začlenení do celoštátnej siete integrovanej dlhodobej starostlivosti.

Medzi profesionálnych poskytovateľov patria rôzne druhy právnických osôb, napríklad nemocnice, zdravotné strediská, okresné strediská sociálneho zabezpečenia, súkromné inštitúcie sociálnej solidarity, mimovládne organizácie, miestne orgány a neziskové organizácie.

Zohľadňuje sa aj neformálna starostlivosť, no nie natoľko, aby predstavovala rozhodujúci faktor pri rozhodovaní o ponechaní danej osoby v domácnosti. Neformálnymi opatrovateľmi sú obyčajne rodinní príslušníci, priatelia, susedia závislej osoby alebo dobrovoľníci.

Miera závislosti sa posudzuje pomocou osobitných hodnotení na základe toho, do akej miery je daná osoba schopná samostatne vykonávať základné činnosti každodenného života (napr. vedenie domácnosti, pohyb po dome a zachovávanie osobnej hygieny).

Situáciu príjemcov prídavku na dlhodobú starostlivosť (*complemento por dependência*) možno prehodnotiť na základe vlastnej žiadosti alebo na základe rozhodnutia príslušného orgánu.

Príloha : Užitočné adresy a webové stránky

V prípade otázok v oblasti sociálneho zabezpečenia, ktoré sa týkajú viac než jednej krajiny EÚ, môžete vyhľadať kontaktnú inštitúciu v rámci Európy v adresári s inštitúciami vedenom Európskou komisiou, ktorý je dostupný na adrese: <http://ec.europa.eu/social-security-directory>.

Podrobnejšie informácie o kvalifikačných podmienkach a jednotlivých dávkach sociálneho zabezpečenia v Lichtenštajnsku môžete získať od štátnych inštitúcií, ktoré riadia systém sociálnej ochrany.

Žiadosti o informácie o vplyve poistenia v dvoch alebo viacerých členských štátoch na dávky musia byť zaslané na adresu:

Generálne riaditeľstvo pre sociálne zabezpečenie

(Direcção-Geral da Segurança Social)

Largo do Rato, 1
1296-144 Lisboa
Tel.: +351 21 381 7300
Fax: + 351 21 388 9517
E-mail: dgss@seg-social.pt
<http://www.seg-social.pt>

Inštitút sociálneho zabezpečenia

(Instituto da Segurança Social, IP)

Rua Rosa Araújo, 43
1250-194 Lisboa
<http://www.seg-social.pt>

Inštitút zamestnanosti a odbornej prípravy

(Instituto do Emprego e Formação Profissional, IP)

Av. José Malhoa, 11
1099-018 Lisboa
Tel.: +351 21 861 4100 Fax: +351 21 861 4603
E-mail: dem@iefp.pt
<http://www.iefp.pt>

Generálne riaditeľstvo pre zdravie

(Direcção-Geral da Saúde)

Alameda D. Afonso Henriques, 45

1040-005

Tel.: + 351 21 843 0500

Fax: + 351 21 843 0530

E mail: geral@dgs.pt

Ďalšie informácie poskytujú príslušné ministerstvá:

Ministerstvo solidarity a sociálneho zabezpečenia

(Ministério da Solidariedade e da Segurança Social)

Praça de Londres, 1

1049-056 Lisboa

<http://www.mtss.gov.pt>

Ministerstvo zdravotníctva

(Ministério da Saúde)

Av João Crisóstomo, 9

1049-062 LISBOA

<http://www.min-saude.pt>

Ministerstvo financií

(Ministério das Finanças)

Av Infante D Henrique, 1

1100-278 LISBOA

<http://www.min-financas.pt>